

Torda-Aranyos: Alsódetrehem (1), Alsójára (13), Marosbogát (30), Marosluda (17), Mezőméhes (1), Mezőkapus (5), Mezőszengyel (16), Nagyiklánd (2), Aranyosbánya (6), Topánfalva (4), Torockó (9).

Udvarhely: Bözöd (3), Etéd (16), Farkaslaka (1), Parajd (12), Szentegyházassóláhfalu (5).

A felsoroltak alapján is látható, hogy az erdélyi örmények többsége szórványszerűen három megyében volt található (Szolnok-D., Csík, Kolozs), de ott voltak Erdély valamennyi megyéjében! Ám a statisztikai adatok egy átmeneti helyzetről adnak képet: a régi kiváltságok megszűntek, 1848 óta, mint összetartó erő, nem érvényesültek. A nagyobb arányú szétvándorlás 1850 után folyt le, az egyre erősödő asszimiláció jegyében.

Vége

* * *

„Csak azok lesznek igazán boldogok, akik megtalálták a mások szolgálatához vezető utat”

(Albert Schweitzer)

* * *

Polyák Mariann

Ávedik Lukács és az erzsébetvárosi örmény közösség a XIX. század második felében

3. rész

Ávedik személyisége megosztotta ismerőseit, már plébánossá választásakor kiütközött, hogy sokan nem tartották őt jó örménynek. A plébánossá váló kinevezések sokan azért nem találták őt alkalmasnak, mert véleményük szerint a nehéz anyagi helyzetben lévő plébániát ő nem tudta volna rendbe rakni. Az iratok hallgatásából arra következtethetünk, hogy ez nem volt megalapozott vélemény. Ezt gondolta a következő cikk szerzője is, aki helyrebillentette az előtte megjelent *Hermann* cikk egyoldalú szemléletmódját:

Ávedik harminc éves korában nyerte el az erzsébetvárosi plébánosi állást, melyet haláláig lelkiismeretes pontossággal, tapintatos eljárással, és példát adó igazi papi buzgósággal töltött be. Irodalmi tevékenysége az örmény papok között a nagynevű *Lukácsi Kristóf* után első helyen említendő. Alig volt egyesület, melynek elnöke, vagy legalább választmányi tagja ne lett volna. Erzsébetváros örökké hálás lesz azon fáradságos munkájáért, hogy rendezte és tisztázta a *Kámeller György*-féle alapítványt, virágzásra juttatta a *Kábdebó Simon*-féle hagyományt. Ávedik munkája nagy jelentőségű mind a tanügy, mind az örmény tárgyú kutatómunka terén, műveinek jelentősége abban is kifejeződik, hogy több külföldi armenológus is hivatkozott történelmi könyveire.

A levelezések viszont betekinteni engednek a dolgok mögött húzódó valóságba is. Hallhattunk pozitív dolgokat *Ávedik Lukács*ról, de megdöbbenően hat *Hermann* cikke. Eddig láthattuk Ávedik sokoldalú egyéniségét, de sokszor húzódott meg feszültség az erzsébetvárosiak és plébánosuk között. Az első ilyen ellentéttel rögtön plébánossá választásakor találkozhatunk. Már ekkor sokan hevesen tiltakoztak személye ellen, mondván: nem az örmény párton áll, nem segíti elő az örmények fennmaradását elősegíteni kívánók ügyét. Két párt munkája kíséri tehát végig életét, s mindkettő figyelembevételével kell egyensúlyt felállítanunk, ha Ávedik Lukács életét akarjuk világosan látni. Az örménységet az első helyre tevő és azt minden áron az évszázados hagyományokban megtartani akarók, valamint a magyar nemzetbe örmény öntudattal betagozódó polgárok közötti harc ütközőpontja volt Ávedik. A Gyulafehérvári Érseki Levéltárban megmaradt Ávedik plébánosi kinevezésének hivatalos lebonyolítása. Ez, örmény szokás szerint, Erzsébetváros kegyúri jogán, a nép választása alapján történt. Ezek alapján a következő eredményre juthatunk: Ávedik Lukács az első helyen állt 16 szavazattal, *Szentpétery* 15-tel és *Bárány Lukács* 14 szavazattal. Az eredmény tehát igen szoros volt. A Gyulafehérvári Érsekség és Főkapitányi Levéltár iratai között jelentős mennyiségű irat jelzi az ügy nehézségét és zavaros voltát. A jegyzőkönyvi kivonat mellett viszont megtalálhatjuk *Csiki István* főgondnok jelentését is. Véleménye szerint Erzsébetvárosban ezután sem lesz nyugalom, pedig már ráférne a városra a béke. Csak titokzatos utalásokkal próbálta elérni a püspöknél, hogy ne fogadja el az egyébként is szoros választást. A szavazásról fennmaradt névsort is mellékelte, amelyen szerepelt, hogy kik szavaztak, nevük, foglalkozásuk feltüntetésével. Továbbá megtudhatjuk, örmények voltak-e vagy magyarok, és a három jelölt közül vajon kire szavaztak.

Néhány nappal későbbi jelentés pedig már nyíltan beszámolt arról is, hogy „ezután már csak a főpásztori bölcsesség határoz” s remélték, a főpásztor nem Ávediket fogja kinevezni. Azonban erre már semmiféle választ sem kapunk. A főgondnok részéről történt az a kísérlet, hogy meggyőzze a püspököt; ám ez is meddő próbálkozásnak bizonyult, mert mire levelét a püspök megkapta Ávedik kinevezése megtörtént. Csíki Erzsébetvárosra nézve nagyon sötétnek látta a helyzetet ezek után, mint írta: „Szomorú, kétségbe ejtőleg szomorú, hogy ez megtörtént - Isten a bizonyosságunk, hogy ez nem helyesen, nem előrelátókéig történt, és hogy a következményekért, ha lesznek, mi felelősök nem lehetünk.”

Ávedik Lukács pedagógusként és iskolai tanfelügyelőként sokat tett az oktatás színvonalasabbá tételéért, de ezt nem kizárólag az örmény oktatás érdekében tette. Ezeket az ellene sérelemként számon tartott nézeteket fogalmazta meg gyászbeszédében Hermann Antal. A két ellentétes párt tehát teljesen más fényben világítja meg Ávedik Lukács törekvéseit, eredményeit. E nézeteltérésekre próbáltam rávilágítani előadásomban. A tény viszont megváltoztathatatlan: az örmények asszimilációját megállítani nem sikerült. Ennek lett szimbóluma a templom félig lerombolt tornya. A tornyot 1927 nyarán vitte le egy orkán erejű ciklon, ez mintegy jelképe is lehet az örmények magyarságba való beolvadásának.

(Polyák Mariann előadása elhangzott a Fővárosi Örmény Klub 2005. szeptember 15-i műsorán)
Vége

* * *

„A szeretet megalapozásához az áldozattal kell hozzákezdened”

(Saint-Exupery)

„Vannak hódolatok, amelyek veszedelmesebbek, mint a gyűlölet.”

(Gulácsy Irén: Fekete vőlegények)

* * *

Varga Gábor

Az Ararát üzenete

1. rész

„**Kik tanúi voltatok annyi szenvedésnek / Hogy tudatok annyi századon át
Megmaradni ilyen tisztának, szépnek, / Míg visszaragyogott rátok a világ.**”
(Szilva Kaputikjan: Örmény szemek)

„**Shadu rahem Hayastan kam**” diktálta be a telefonba csodálkozó hangon a hagyományos örmény köszöntést **Varuzsan Pambucsjan**, mikor az **otopeni-i** repülőtérre menet közölted vele, hogy néhány órán belül **Jerevánba** utazol. Szinte láttad, hogy húzta össze bozontos szemöldökét, s rezgettette meg torzonborz fekete szakállát a váratlan, bár minden bizonnyal számára hízelgő hír hallatán...

Legutoljára épp a **Cotroceni-i** palotában találkoztatok egy röpke kézszerítés erejéig, **Robert Kocharian** örmény államelnök hivatalos romániai látogatása alkalmából; akkor került aláírásra többek között az az együttműködési szerződés, amelyben a két ország szabadalmi hivatala kölcsönös tapasztalatcserére kötelezte el magát, s amelynek eredményeként ez a régóta tervezgetett kapcsolatfelvétel végre-valahára létrejöhett. A romániai örménység parlamenti képviselője nem kis elégtétellel nyugtázta akkor ottani jelenlétet, hiszen ami azon a délután akkor ott történt, minden bizonnyal valahol az ő sokasztendős munkájának betetőzését is jelentette. Ezért is fordulhattál most hozzá minden körülményeskedést mellőzve, néhány protokolláris örmény-nyelvű köszöntés - köztük a fenti „**Örömmel jöttem Örményországba**” - utazás előtti elsajátítása végett...

S most itt ülsz a közelmúltban átépített schwechati repülőtéren, s miközben a rakoncátlankodó tudatalattidból mindegyre megjelennek az erdélyi közeletet meghatározó híres nagy familiái: a **Kabdebók**, **Gajzágók**, a **Lázárok**, **Hollósyak**, a **Lászlóffyok** és **Bogdanovitsok**, vagy a **Patrubányok** és **Jakobovitsok** családnevei, a gyergyószentmiklósi és szamosújvári örmény templomok látványa tódul elő - Kányádi Sándor fájdalmasan szép verssoraival: „**s ki érti már a megmohosodott/márványon az örmény feliratot**” (Örmény sírkövek), miközben a pontban éjfélkor induló jereváni gépre várva a néhány órája kapásból lediktált üdvözlő-frázisokat magolod: „**Barev dzez. Es shat urakhem mer handipman dzez ev dzer ashata-kitsneri het**” azaz „**Üdvözlöm. Nagyon vártam ezt a találkozást Önnel és az Ön munkatársaival...**”

Odakinn a naplemente fényében sorra szállnak le a világ négy égtájáról érkező gépmadarak, többnyire az Austrian Airline cégjelzésével, a hangosbemondó érthetetlen angolsággal szinte percenként hadar vala-